

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ ЮВЕЛІРНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: ПОТОЧНИЙ РІВЕНЬ ТА КЛЮЧОВІ ЗАГРОЗИ

ECONOMIC SECURITY OF THE COMPANIES OF THE JEWELRY INDUSTRY: CURRENT LEVEL AND KEY THREATS

Штангрет А.М.

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування,
Українська академія друкарства

Караїм М.М.

кандидат економічних наук,
асистент кафедри фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування,
Українська академія друкарства

Висока агресивність зовнішнього середовища актуалізує необхідність приділення максимальної уваги питанням забезпечення безпеки кожного суб'єкта господарювання. Результатами негативної дії зовнішніх та внутрішніх загроз стало суттєве зменшення кількості підприємств ювелірної промисловості, скорочення чисельності зайнятих працівників – ключового ресурсу, погіршення фінансових показників діяльності. За результатами оцінки економічної безпеки підприємств ювелірної промисловості та узагальнення наукового доробку визначено сукупність ключових внутрішніх і зовнішніх загроз та обґрунтовано перелік ключових завдань для формування безпечних умов розвитку підприємств ювелірної промисловості.

Ключові слова: безпека, економічна безпека, ювелірна промисловість, загроза.

Высокая агрессивность внешней среды актуализирует необходимость привлечения максимального внимания к вопросам обеспечения безопасности каждого предприятия. Результатами негативного воздействия внешних и внутренних угроз стало существенное уменьшение количества предприятий ювелирной промышленности, сокращение численности занятых работников – ключевого ресурса, ухудшение финансовых показателей деятельности. По результатам оценки экономической безопасности предприятий ювелирной промышленности и обобщения научного наследия определена совокупность ключевых внутренних и внешних угроз и обоснован перечень ключевых задач для формирования безопасных условий развития предприятий ювелирной промышленности.

Ключевые слова: безопасность, экономическая безопасность, ювелирная промышленность, угроза.

The high aggressiveness of the external environment actualizes the need to give maximum attention to the issues of ensuring the security of each enterprise. The result of the negative impact of external and internal threats was a significant decrease in the number of enterprises in the jewelry industry, a reduction in the number of employed workers – a key resource, a deterioration in financial performance. Based on the results of assessing the economic security of jewelry industry enterprises and summarizing the scientific heritage, a certain set of key internal and external threats and a reasonably list of key tasks for the formation of safe conditions for the development of jewelry industry enterprises.

Key words: security, economic security, jewelry industry, threat.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Безпека, будучи базовою категорією для існування людини, починаючи з часів з'ясування сутності Всесвіту не зменшила своєї важливості як умови існування та розвитку.

Сьогодні економічна безпека формує підґрунтя для ефективного функціонування, досягнення інтересів та забезпечення сталого розвитку кожного суб'єкта господарювання. Відсутність достатнього досвіду, порівняно незначний науковий доробок та швидкозмінність умов госпо-

дарювання ускладнюють формування належної системи економічної безпеки на вітчизняних підприємствах. Виробництво ювелірних виробів характеризується низкою специфічних параметрів, які актуалізують приділення уваги формуванню необхідного методичного забезпечення управління економічною безпекою підприємств ювелірної промисловості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Теоретичному розробленню питань, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки на всіх рівнях управління, багато уваги приділяли О. Ареф'єва, В. Білоус, І. Бінко, Н. Вавдіук, В. Геєць, З. Герасимчук, В. Духов, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, С. Злупко, Т. Кузенко, О. Кузьмін, А. Кірієнко, Т. Ковальчук, Б. Кравченко, М. Лесечко, В. Марцин, Л. Мельник, І. Михасюк, С. Мочерний, В. Мунтіян, Н. Нижник, Г. Пастернак-Таранушенко, С. Покропивний, Г. Ситник, А. Ревенко, О. Терещенко, С. Шарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін та ін. Окремі аспекти розвитку ювелірної промисловості розглядають такі економісти-дослідники як Т. Артюх, А. Босак, В. Варталян, Д. Вислогузов, І. Григоренко, К. Єфремова, В. Збойков, Н. Луців, Л. Машковська, О. Михайловський, В. Михальський, К. Семенюк, Ю. Тітова, Л. Чиж та ін.

Віддаючи належне науковій та практичній значущості праць провідних учених, слід зазначити, що у вітчизняній літературі й практиці господарювання підприємств недостатньо досліджено важливі питання забезпечення економічної безпеки підприємств ювелірної промисловості.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є здійснення оцінки економічної безпеки підприємств ювелірної промисловості як основи для формування сукупності ключових загроз та розроблення відповідних захисних заходів.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В основі оцінки економічної безпеки підприємств ювелірної промисловості нами покладено дослідження динаміки ключових показників фінансово-господарської діяльності. Інформаційним підґрунтям стали офіційні статистичні дані підприємств, які спеціалізуються на виробництві ювелірних виробів, біжутерії та подібних виробів (код 32.1 за КВЕД – 2010) [4, с. 193–370].

Перший аспект, на якому доцільно акцентувати увагу, – динаміка кількості підприємств, що визначає загальні тенденції розвитку ювелірної промисловості в Україні (рис. 1).

Загалом кількість підприємств, які спеціалізуються на виробництві ювелірних виробів, скоротилася з 361 у 2010 р. до 232 у 2016-му, тобто на 35,73%. Для порівняння: кількість промислових підприємств загалом у цьому ж часовому відрізку зменшилася на 11,0%, у т. ч. переробної промисловості – на 12,66%. Здійснене порівняння дає змогу дійти висновку про наявність суттєвих загроз для економічної безпеки не лише підприємств ювелірної промисловості, а й виробництву ювелірних виробів в Україні у цілому.

Для підприємств ювелірної промисловості найбільш цінним ресурсом є кваліфікований персонал. Йдеться не просто про працівників, а про майстрів зі стажем та відповідними творчими навичками, здатних створювати витвори мистецтва. Лише унікальність та творчий підхід забезпечують виробництво конкурентоспроможної ювелірної продукції. Отже, вважаємо за необхідне звернути увагу на наявність негативних тенденцій стосовно скорочення кількості зайнятих працівників на підприємствах ювелірної промисловості. Темп скорочення у 2016 р. порівняно із 2010 р. становив 54,35%,

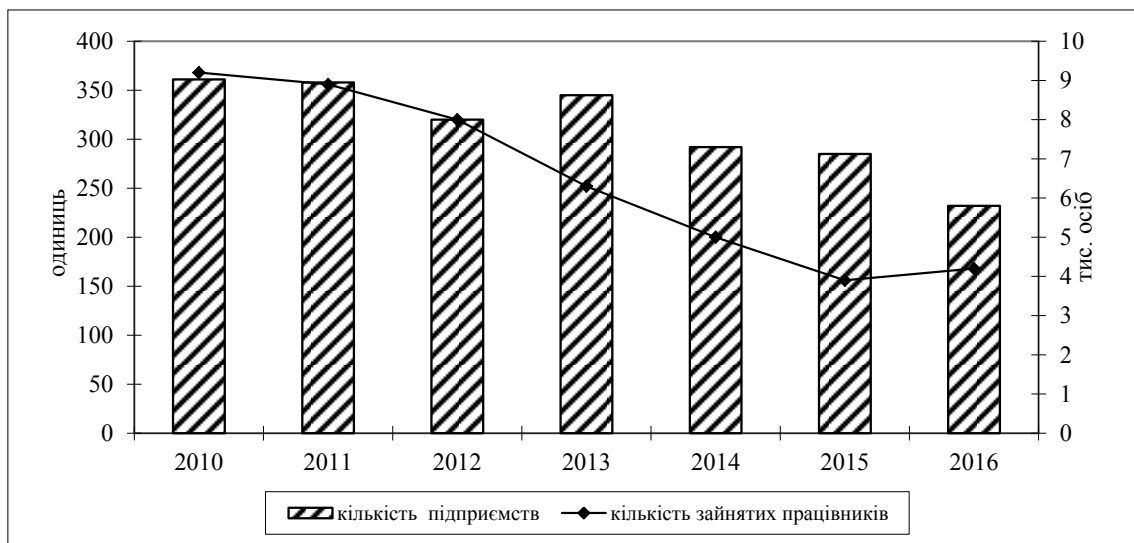

Рис. 1. Динаміка кількості підприємств та зайнятих працівників на підприємствах ювелірної промисловості [4, с. 193–207]

тобто можна говорити про суттєві втрати людського капіталу, які в умовах складного виробництва відновити буде надзвичайно складно. Зважаючи хоча б на те, що в загальному по промисловості скорочення зайнятих працівників становило 27,16%, у т. ч. в переробній промисловості – 25,27%, то на підприємствах ювелірної промисловості явними є загрози для кадрової безпеки, реалізація яких спричиняє зниження конкурентоспроможності вітчизняного виробництва ювелірних виробів.

Поруч із кількістю підприємств та зайнятих працівників важливим показником розвитку є динаміка обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг), яка в графічному вигляді нами подана на рис. 2.

Попри незначне зростання обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) у 2014–2016 рр. наявність інфляційних процесів та девальвація національної валюти засвідчують скоріше про негативні тенденції й скорочення ювелірного виробництва в Україні, причини чого будуть розглянуті в подальшому.

Ефективність господарської діяльності безпосередньо визначається кінцевими фінансовими результатами, отже, спираючись на офіційні статистичні дані, нами в графічному вигляді подано динаміку чистого прибутку (збитку) та частки збиткових підприємств ювелірної промисловості (рис. 3).

Безперечно, факт негативного кінцевого результату, тобто збитків, у 2013–2016 рр., а

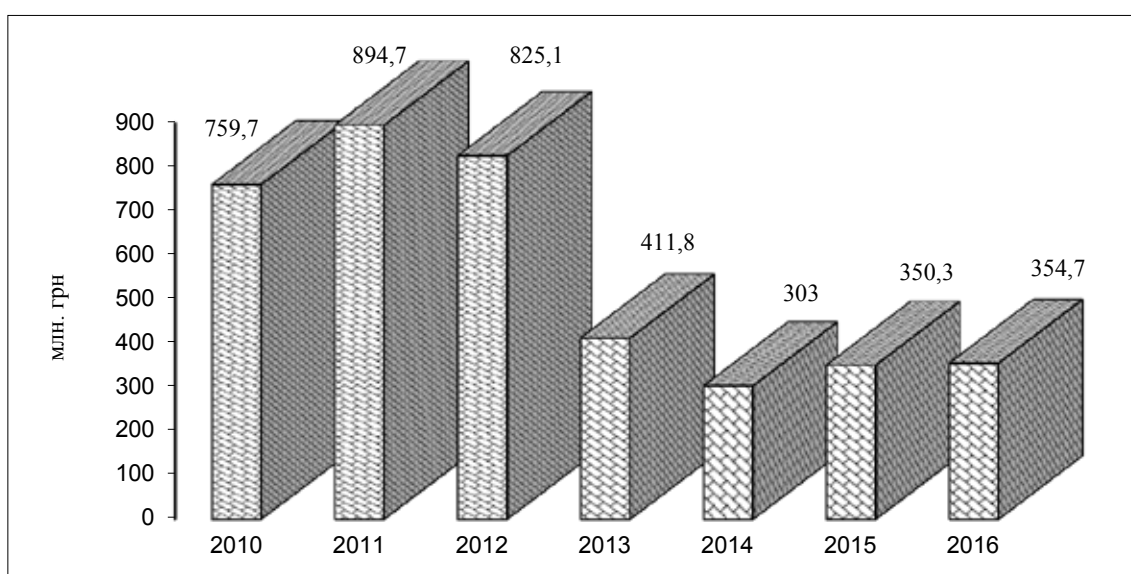

Рис. 2. Динаміка обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємств ювелірної промисловості [4, с. 307–320]

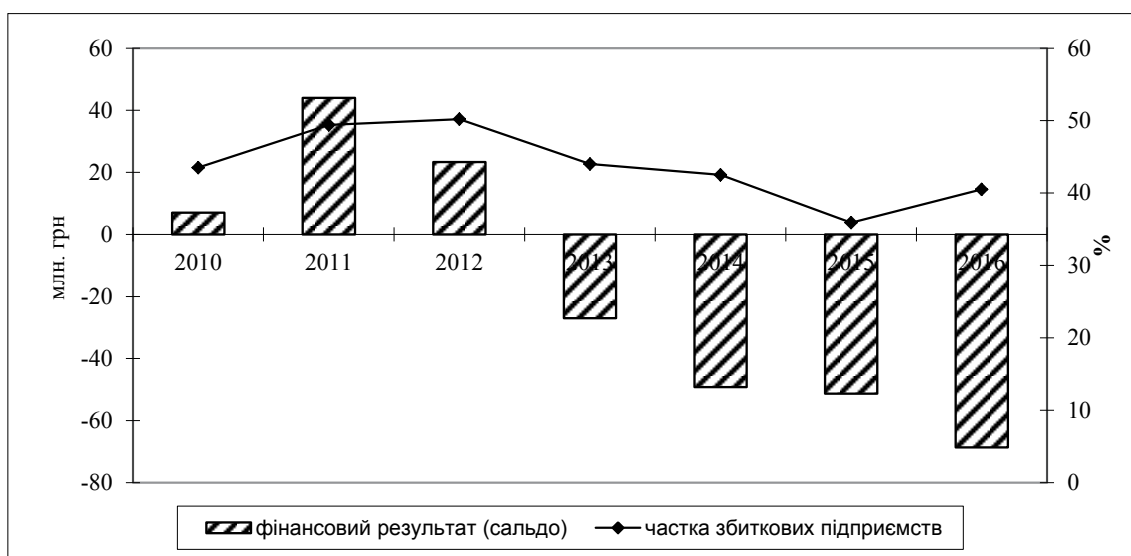

Рис. 3. Динаміка фінансових результатів діяльності підприємств ювелірної промисловості [4, с. 358–370]

також наявна тенденція до зростання їх величини вказують на низьку ефективність господарської діяльності підприємств ювелірного виробництва. Про наявність загроз для фінансової безпеки підприємств ювелірної промисловості свідчить і частка серед них збиткових, зокрема у 2016 р. – 40,5%. Для порівняння: у цілому по промисловості збитковими були цього ж року 27,5%, у т. ч. переробної промисловості – 25,1%. Важливо також звернути увагу, що на відміну від промисловості у цілому, у 2016 р. для ювелірної промисловості мало місце зростання величини збитків та збільшення частки збиткових підприємств.

Ще один аспект, який, на нашу думку, заслуговує на увагу – динаміка та величина відносного показника ефективності господарської діяльності – рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств ювелірної промисловості (рис. 4).

Попри позитивно вищу рентабельність підприємств ювелірної промисловості у 2010–2012 рр. наступний період – 2013–2014 рр. – характеризувався суттєво більшим рівнем збитковості та негативною динамікою у 2016 р., що вказує на низький рівень фінансової безпеки вітчизняних виробників ювелірних виробів.

Узагальнюючи, доцільно ще раз підкреслити, що результати проведеного оцінювання економічної безпеки підприємств ювелірного виробництва вказують на наявність суттєвих загроз, передусім для фінансової та кадрової безпеки. Доцільно підкреслити, що інші складники економічної безпеки нами не були охоплені через відсутність необхідного інформаційного підґрунтя. Водночас у структурі економічної безпеки саме фінансова безпека вважається ключовою, а її рівень – результируючим.

Узагальнення точок зору провідних науковців [2, с. 32; 3, с. 110; 6, с. 235; 7, с. 113–118; 9, с. 64; 10, с. 146] дало змогу визначити сукупність зовнішніх та внутрішніх загроз, які найбільш суттєво впливають на рівень економічної безпеки підприємств ювелірної промисловості:

- негативний вплив політичної та соціальної нестабільності, військові дії на території країни;
- посилення фінансової кризи, зростання рівня інфляції та розбалансування системи грошового обігу в державі;
- засилля товарів іноземного виробництва на внутрішньому ринку внаслідок зниження митних зборів на імпорт коштовностей;
- залежність від імпорту сировини через відсутність власних розроблених родовищ і промислового видобутку дорогоцінних металів;
- втрата ресурсного потенціалу держави, зокрема бурштину, внаслідок відсутності законодавчого регулювання його добування та оброблення;
- низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції внаслідок більш високої вартості дорогоцінних металів як основного складника собівартості виробленої ювелірної продукції порівняно із закордонними товарами;
- недосконалість законодавчого поля діяльності підприємств ювелірної промисловості, зокрема стан правового та нормативного забезпечення контролю над якістю сплавів ювелірних виробів із дорогоцінних металів;
- відсутність або недосконалість на підприємствах системи управління якістю, що не дає змоги забезпечити високу конкурентоспроможність вітчизняної ювелірної продукції;
- використання нестандартних сплавів із домішками, які погіршують якість ювелірних виробів та підривають довіру до торгової марки;

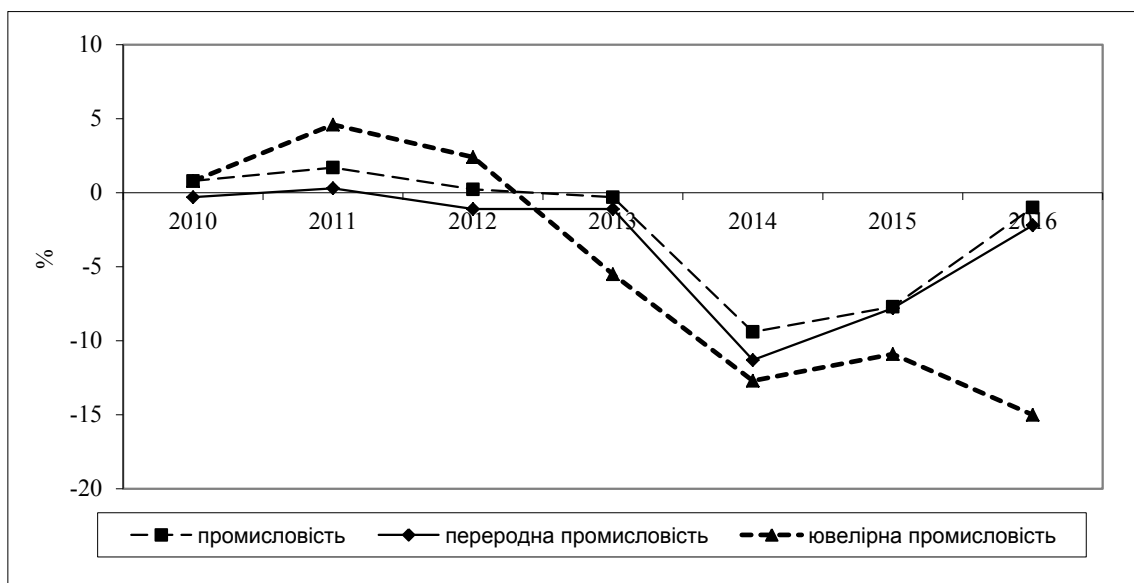

Рис. 4. Динаміка рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств [4, с. 370–378]

– тінізація ринку ювелірних виробів через відсутність належного державного контролю.

Зовнішні і внутрішні загрози тісно взаємопов'язані між собою, і посилення дії однієї загрози може викликати ланцюжок реакцій, пов'язаних із посиленням чи послабленням дії інших загроз. Забезпечення економічної безпеки підприємств ювелірної промисловості повинно ґрунтуватися на комплексному аналізі взаємодії всієї системи загроз з урахуванням їх структурних взаємозв'язків під час розроблення захисних заходів. Пріоритетними завданнями під час забезпечення безпеки є комплексний аналіз загроз, оцінка їхнього пролонгованого впливу і формування комплексу заходів, що дає змогу підприємству успішно функціонувати в нестабільних умовах зовнішнього і внутрішнього середовища.

Як підсумок, за результатами проведеного дослідження можна сформулювати наступні завдання економічної безпеки підприємств ювелірної промисловості:

– прогнозування тенденцій, які ведуть до порушення нормального функціонування та розвитку підприємства;

– встановлення причин і умов, які сприяють нанесенню збитку та загрожують реалізації економічних інтересів, порушенню нормального функціонування;

– своєчасне виявлення й усунення загроз для економічної безпеки, зниження ризиків у діяльності;

– створення ефективного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства, умов оперативного реагування на загрози, їх своєчасного виявлення;

– дотримання адекватності витрат для забезпечення виконання рішень у процесі гарантування економічної безпеки можливим утратам від реалізації зовнішніх та внутрішніх загроз.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Поточний стан вітчизняної ювелірної промисловості характеризується: скороченням кількості підприємств, утратою людського капіталу, зростанням величини збитків та критично високою збитковістю усієї діяльності, що є результатом реалізації сукупності зовнішніх та внутрішніх загроз. Визначені загрози повинні стати основою для вдосконалення управління економічною безпекою на кожному підприємстві ювелірної промисловості через формування системи моніторингу, коригування завдань для суб'єктів безпеки та реалізації сукупності захисних заходів.

Подальшого дослідження потребують проблеми, пов'язані з урахуванням специфіки господарської діяльності підприємств ювелірної промисловості під час формування системи індикаторів оцінки економічної безпеки в розрізі основних функціональних складників та визначення інтегрального показника економічної безпеки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антикризові технології в управлінні економічною безпекою підприємства: монографія / М.М. Караїм, В.В. Мартинів, А.М. Штангрет та ін.; за заг. ред. А.М. Штангрета. Львів: Укр. акад. друкарства, 2016. 250 с.
2. Босак А.О., Чорній В.Я. Передумови розвитку золотодобування в Україні. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. 2011. № 2. С. 30–35.
3. Дослідження розвитку українського ринку ювелірної продукції / В.М. Вартачан, В.М. Гавва, Д.О. Турко. Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2008. № 3. С. 108–117.
4. Діяльність суб'єктів господарювання: стат. зб. / За ред. М.С. Кузнецової. К.: Консультант, 2017. 588 с.
5. Луців Н.В. Проблеми та основні тенденції розвитку вітчизняного ринку ювелірних виробів. Товарознавство та інновації. 2012. Вип. 4. С. 79–89.
6. Михайловський О.В. Трансформація функцій золота у сучасній міжнародній економіці. Актуальні проблеми економіки. 2011. № 12. С. 230–237.
7. Михальський В.В. Золото в структурі світового фінансового ринку: монографія. К.: Ніка-Центр, 2010. 252 с.
8. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства: монографія / За заг. ред. А.М. Штангрета. Львів: Укр. акад. друкарства, 2017. 276 с.
9. Попівняк Ю.М. Проблеми функціонування ювелірної промисловості України у світовому контексті та шляхи їх розв'язання. Актуальні проблеми економіки. 2013. № 9. С. 62–69.
10. Семенюк К.М. Нормативно-правова складова державного регулювання ювелірною галуззю в Україні: стан і перспективи. Економіка та держава. 2013. № 11. С. 145–148.